

Gergely Sándor: Forró nyár (Szépirodalmi Könyvkiadó 1952)

Móricz Zsigmond egyik értékes, nagy regénye: a Sárarany. Megmutatja ez a könyv fénylő színekkel az aranyat, a parasztságban rejlő kincset, erőt, nagyszerűséget, és komor, sötét tónusban a sártengert, a kapitalista magyar falut, mely magába rántja s bemocskolja a nemesfémeket. Gergely Sándor Forró nyár c. regényében az arany, a paraszti érték új, szellős, nap-sugaras környezetben tisztán csillog, sőt alkot, letisztítja magáról a műt szennyét és formálja világát igazabbá. Küzdelem zajlik le a regény sorai mögött: forró, lázas harcban kovácsozókat csak egy társadalmi osztály újjá.

Gergely Sándor, a magyar parasztság újjászületését egy dunántúli kis falu életén keresztül tárja elénk. Sikeresen az írónak az általános jelenséget, a parasztvilág fejlődését egyes emberek munkáján, gondján, örömén át érzékelteni; természetesen még nem hibák nélkül.

A regény megjelenését megelőzte Gergely Sándor „Falusi jelentés”-e, mely a riportregény sajtóságainak megfelelően komoly, száraz adatokkal próbál életet bemutatni. Mint ebből a könyvből kátúnik, az író hosszabb időt töltött a dunántúli faluban. Engedte magát vitetni az új paraszti élet gyors sodrásával, s közben éberben figyelt, jegyzetgetett. Kis jegyzetkönyvéből — tehát konkrét megfigyelésekből, parasztszájak vallomásából — kerekedett ki először egy riportorozat, aztán 1950 forró nyarának lüktető regénye. A könyv lapjai is mutatják, hogy Gergely Sándor nem kívülről nézi a parasztság problémáit, hanem ott mozog, lélekliz alakjai között. Pl. milyen életszerű, — mindjárt a regény elején — a Mikó házaspár munkára való hajnali előkészületének a leírása. Az asszony pihegő gondoskodása, a férfi kedves készülődése olyan természetesen, egyszerűen igaznak hat — különösen annak, aki sokáig élt falun — hogy már ezzel az első kis fejezettel sikerül az írónak hangulatot teremteni ahhoz, hogy az olvasó otthon érezze magát a regényben. Ha az operák előtti nyitányt azért komponálják a

zeneszerzők, hogy azzal előkészítsék a haligatóságot a zenemű megértéséhez, átéréséhez, akkor irodalmi sikon ezt a rövid fejezetet tekinthetjük nyitány-nak. Nyitány, hangulatot teremt, de egyben már a forró nyár egyik legfontosabb problémáját is iselveti. Hová siet. Mikó elvtárs? „Az árpát aratják ma. Az őszi árpát. Ők az elsők a megyében, akik őszi árpát aratnak. Jó ez... ez az elsőség! Elsőnek lenni...” A Szabadság termelőszövetkezet tagja Mikó elvtárs. Ilyenformán láthatjuk, hogy a harci kérdést veti fel az író már itt: szövetkezetben születik az új parasztság, s innen harcol a régi világ ellen. Azért foglalkoztam hosszabban ezzel a kis bevezető résszel, mert ebből képet kaphatunk Gergely Sándor írói módszeréről.

Ezek után nézzük meg a regény cselekményét. A Szabadság termelőszövetkezet és a köréje tömörülő még egyéni parasztszok ellen támad a múlt kísértő szelleme: a kulák. A termelőszövetkezet értékes kincseit, a két legszebb tehenet pusztítja el. A bűnös leleplezéséig a termelőszövetkezet egyik legmunkásabb tagját, a tehenés-est vezetőjét, Mikó elvtársnőt is felfüggesztik munkájában. Elégítélet akkor kap, amikor a jegyző, — aki gyári munkás volt —, éberségével felderíti a kulákcselszöveget, s a párttaggyűlés őt bizza meg a kulákok ellen ítélkező rögtöníelő bíróság népügyési funkciójával. A cselekmény másik fonala a kulákok révén kapcsolódik be a regénybe. Ez a szál a kisfalutól Budapestig s onnan nyugatig vezet, és népünk ellenségeinek az aknamunkáját, Allamvédelmi Hatóságunk bravúros ügyességét, az ellenség elfogatását viszi az olvasó elé. Melőtt a könyv alakjainak vizsgálatára rátérnék, meg kell jegyez-nem, hogy a cselekmény második szá-la nem nő szükségképpen a paraszti osztályharc szocialista formájából. Előfordulhat, hogy egy kis parasztfalut is bekapcsolnak a nép gyilkosai összeesküvésükbe — mint a regényben pl. egy züllött előéletű kuláklány által —, de ez nem mondható tipikusnak. A múlt képviselői a faluban a kulákok

ált próbálnak harcolni. A kulák elke-
seregett halálvergődése pedig a szö-
vetkezetet, az új, szabad paraszti élet-
forma alapját igyekeznek megtépázni.
Az Allamvédelmi Hatóság teleplező
munkája is többé-kevésbé a levegő-
ben lóg. Nem véletlenül írtam fentebb
azt, hogy a bravúros ügyességükről
számol be az író. Valóban a szívós,
lépesről-lépésre előretörő, vasakarátot
követelő teleplező munkának csak a
bravúros eredményeit látta az író.
Talan ennek a regénynek a keretei kö-
zött nem is nyílt volna mód, hogy ké-
pet kapjunk erről, de ez mindenké-
ppen hiányosságnak fogható fel.

Vizsgáljuk meg a regény alakjai-
nak megformáltságát, nézzük meg
mennyiben válnak osztályuk tipikus
képviselőivé.

A regény két legsikerültebb alakja:
Mikóné, a Sára és a falu DISZ titkára,
Tóth Julis. Ez a két, meleg szeretet-
tel megrajzolt, nőalak már a falu új
emberéből mutat fel valamit. Nézzük
először Sárát: Sára a ma parasztasz-
szonyának tipikus, sőt előremutató
alakja. Öntudatos párttag, akinek a
vérebe ivódott a kommunista magatar-
tás, vívódásokkal, de mindig megérzi,
mit kell cselekednie. Élővé éppen azál-
tal válik, hogy Gergely Sándor bemu-
tatja küzdelmét önmagával. Kitűnő
munkás, kezében a munka már nem
robot, hanem életszükséglet, melyből
öröm és mosoly buznagnak fel. Emel-
lett a legteljesebb mértékben nő is:
odaadón, forrón szereti emberét. Mi-
lyen megható, ahogyan esténként ag-
gódva várja fáradt férjét a munkából.
Annyira azonosul Sára a férjével,
hogy a Mikó ócsárló kuláknak is ne-
kimegy, bár utólag belátja: elhamar-
kodott volt tette. A kommunistákat
erkölcstelenséggel vádoló álszent bur-
zsoáziának az arcába lehet vágni e
két ember kapcsolatának magasrendű-
ségét, melyet már a szocialista társa-
dalom hozott létre a régi, hazug er-
kölcessel szemben folyó harcban.

Tóth Julis a régi, tudatlan, szólni
is alig merő parasztleány új arcát ra-
gyogtatja: tele van tudásvágygal,
akaraterővel, elvhűséggel. Elmaradot-
tabb hozzátartozóihoz való viszonya:
emberséges, jószándékú, meggyőzni
akaró.

Sára férje: Mikó Imre, a falu párt-
titkára termelőszövetkezeti tag. Sok
rokonszennyvel megrajzolt alak. Azon-
ban a regényben tanúsított magatar-
tása nem tekinthető tipikusnak. Révai
elvtárs Déry Felelet című regé-
nyével kapcsolatban kifogásolja azt,

hogy a mű főhőse, a kis munkásgye-
rek, Köpe Bálint túlságosan sokat
morfondírozik: „... a II. kötet Kope
Bálintja többet foglalkozik elvont,
morális problémákkal, mint azokkal a
reális életproblémákkal, amelyek egy
fejlődő munkásgyermeket Horthy Ma-
gyarországában leginkább foglalkoz-
tattak”. A párttitkár — természetesen
új környezetben, új problémákkal —
hasonlóan sokat moralizál és keveset
cselekszik aktívan, önállóan. Pedig
.1950 nyarán Magyarországon már van
számos, határozott, Mikónál sokkal kü-
lönb párttitkár is — és ez a tipikus, az
előremutató.

Eles körvonalakkal megrajzolt alak:
a jegyző. Éber, határozott, tiszta jel-
lem, igazi kommunista.

Az ellenség oldalán a negatív figu-
rák közül érdekes Ostorosnak és Ká-
nya Erzsikének az alakja. Ostorosban
sikerült a pusztuló, gyűlöletet lihegő
kulákságnak tipikus képviselőjét meg-
formálni a írónak. A Kánya lány
azért nem vált sematikus figurává, mert
Gergely Sándor nem fehér-leteke mód-
szerrel rajzolta meg. A züllött, az új
életből kihulló leány ajkán néha-néha
szakad fel tiszta vágy, de ezt is végül
magába rántja a szenny, a mocsok.

Magyari állatorvos és Rozsos dok-
tor személyén keresztül az értelmiség
két irányba fejlődésének a lehetőségét
érzékelteni az író.

Előttek problematikus alak: Né-
meth Gyuri. A termelőszövetkezet ve-
zetőségi tagja. Róla az utolsó benyo-
mások azt sejtetik, hogy kommunista,
azonban a regény folyamán én több-
ször úgy éreztem, hogy ellenséges vi-
selkedése nem tudatanságból ered,
hogy az nem ingadozás, hanem nagyon
is tudatos. Talán az író szándéka az
volt vele, hogy egy kulák-befolyás alá
került dolgozó paraszt vívódását s vé-
gül győzelmét bemutassa. Viszont
jobboldali kilengései néha olyan mér-
vűek, hogy nehezen elhihető ezek után
talpig baloldali volta.

Szemléltetően ábrázolja Gergely
Sándor az egész falu arculatának meg-
változását. Plasztikusan előttünk áll a
könyv alapján mint tőri át a kapitaliz-
musban megkérgesedett tulajdonviszo-
nyokat a feltörő, zsenge, de életerős for-
ma. Az emberek tudatába is befészke-
li magát az új! A cselekmény sodrában
itt-ott feltűnnek ismételtlen ugyanazok
az öreg parasztok, fiatal gazdák, tele
kétséggel, kérdéssel s bennük a kér-
dés mind kevesebb: 27 család a törté-
net utolsó szakaszában bejelenti belé-
pését a termelőszövetkezetbe. Mi vitte

őket erre az útra? Néhány öntudatosabb parasztnak a példája, küzdelme, s az annak nyomán felvirágzó eredmények. Egymásba fonódnak a kirepedezett barna paraszttenyerek, együtt küzdenek az új életért, új parasztságért, a parasztság s az egész magyar nép boldogságaért

Gergely Sándornak köszönettel tartozunk ezért a regényért. A könyv részleteiben is több hiba húzódik meg, de egészében véve szocialista parasztságunk igazi képét tudta nyújtani, s ezen az alapon megállapíthatjuk: irodalmunk építményének egy fontos követ rakta le.

HOLECSKA JOLAN

Hibajegyzék.

- a TISZATÁJ 1952. őszi számában A „Rózsa Sándor nyelve” című cikkhez.
152. lapon a 9. sorban a magyar irodalmi nyelv megszüntetésének helyett *megszületésének*
153. lapon a jegyzetekből kimaradt egy sor: Dénes Szilárd: Rózsa Sándor (ismertetése), Magyar Nyelvőr, 73:293–296.
154. lapon a „Móricz és a szegedi nyelvjárás” c. fejezet 2. sorában igazolják helyett *igazolja*
154. lapon alulról a 2. sorban károsnak helyett *kánonnak*
155. lapon alulról a 6. sorban ismertetőjének helyett *ismertetőjegyének*.
156. lapon fönt a jegyzetben a Kelet Népe után: 1941.
156. lapon „A nyelvjárás következtlen alkalmazása” fejezetben a negyedik sorban műven helyett *műben*
157. lapon utolsó sorban a fonetikus írás helyesen: *ē nē mönny*
158. lapon 2. sorban *eetisztúri* helyett *eetisztúni*
158. lapon 2. bekezdés utolsó sorában a fonetikus betűk helyesen: *ē, ā*
158. lapon 3. bekezdés 6. sorban *kössék* helyett *kösség*
158. lapon „A Rózsa Sándor új kiadása elé” fejezet 2. sorában *türné* helyett *türne*
158. lapon „A Rózsa Sándor új kiadása elé” fejezet 5. sorában *közvetlenül* helyett *következtelenül*
158. lapon „A nyelvjárás a mai irodalomban” fejezet 8. sorában tudományosan megalapozott helyett *tudományosan látszatra megalapozott*
159. lapon a 4. sorban *különbözőségéhez* helyett *különbségéhez*
159. lapon 2. bekezdés 4. sora helyesen így hangzik: *nemzeti nyelvet; nem a területi elzárkózást, elszigetelődést szolgálják már a mindennapi életben isem.*
160. lapon jegyzetben az első sorban *tájnyelvekről* helyett *tájnyelvről*
160. lapon „A nyelvi realizmus” fejezetben az 5. bekezdés 2. sorában *sablomból* helyett *sablonnal*
161. lapon a cikk utolsó sorában *ha* helyett *a*
- Kérjük olvasóinkat, hogy a fönti helyesbítéseket saját példányukban vezessék be, minthogy a megjelent formában a cikk sokhelyütt zavaros, sőt ellentétes értelmű.

Készült 1600 példányban